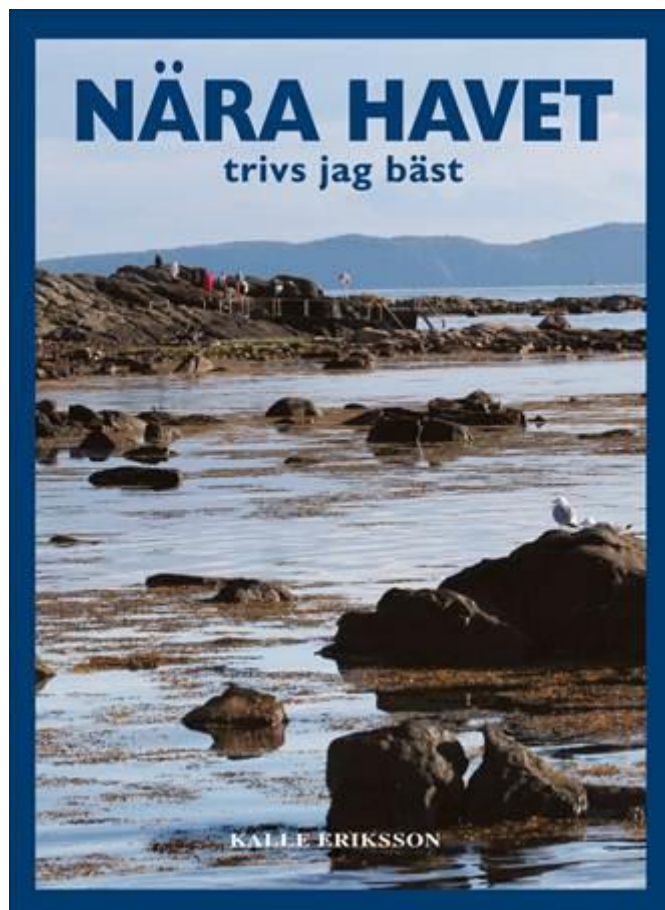

Välkommen till
Nyhetsbrev nr 6-2017
från Kalle Eriksson och Bjäreförlaget

Snart utkommer boken...

Samspelet mellan land och hav

är ett tema som ofta återkommit i mina Nyhetsbrev under det senaste året. Förklaringen är förstås, att min tillvaro i så hög grad har präglats av detta ämne under mitt arbete med ”NÄRA HAVET....”

Nu har jag fått besked från tryckeriet ang. utgivningstid. Det blir redan i slutet av april. Håll utkik framöver ang. Öppet Hus, då bl.a. de som beställt boken kan hämta.

De bad en bön med likartat innehåll.

Nyligen gästade jag Rörum på Österlen. Mitt ärende var att hålla en föreläsning där för ortens byalag. Detta fagra Österlen har mycket som är gemensamt med Bjärehalvön. Närheten till havet förstås. Det öppna och ständigt skiftande landskapet. ....och mycket annat.

Den här gången väljer jag ut en speciell likhet. Den historiska anknytningen till sjöfarten – särskilt den under segelsjöfartens tid. Ett ämne som jag ofta stött på under mitt arbete med boken **NÄRA HAVET..trivs jag bäst.** (Boken utkommer f.ö. snart.)

I boken behandlar jag bl.a. ämnet fartygsförlisningar och det faktum, att dessa förlisningar var något som gav kustbefolkningen en välkommen extra inkomst.

Samtidigt betonar jag, att kustbefolkningen utförde hjältemodiga insatser för att rädda de skeppsbrutnas liv.

Från vår horisont är ju den bön som kustbefolkningen påstods ha bett efter det att fyren på Hallands Väderö hade byggts väl känd:

Ack Herre Jesus, hör vår bön

Släck fyren på Väderön....

Osv.

Under mitt besök på Österlen

fick jag nu lära mig, att de i sin lokala historia har en liknande bön, som bads i kyrkan:

Gud välsigne åker och äng

Gud välsigne piga och dräng

Giv fisk i garn och sul i bo

Låt ett stort skepp gå po lann vid Stensho.

Den här bönen var skriven för hand på det otryckta bladet innanför pärmen i en bönbok. Tydligt var prästen medveten om att den sista raden i bönen inte passade in i det kristna kärleksbudskapet. Därför avstod han från att läsa just den raden när han stod på altaret. Däremot läste prästen gärna hela bönen efter mässans slut och stående i mittgången

Mandelgren lånade bönboken

Jag fick också veta, att den i hela Sverige kände tecknaren Nils Månsson Mandelgren vid ett besök i Rörum 1849 lånade bönboken men sedan glömde att lämna den tillbaka. "Bönboken är ännu inte återlämnad", konstaterar man besviket i den lokala boken "Rörum och Vik genom tiderna".

Kommentar: Namnet Stensho som omnämnes i dikten är förstås den dåtida benämningen på Stenshuvud – det berömda berget vid kusten alldeles intill.

Många exempel i litteraturen

Från litteraturen kan vi hämta många exempel på, att det längs kusterna runt om i världen var vanligt, att fartygsförlisningar var en viktig extrainkomst för kustbefolkningen. Dessutom att synen på förlisningar var lika "kluven" som på bjärehalvön och Österlen.

Från vår egen historia har vi många dokument om detta. Exempelvis när provinsialläkaren i Ängelholm efter en inspektionsresa i Torekov skriver att ortsborna väntar på att "stranden skall välsignas med något skeppsbrott"

Finns det fler böner....?

Det är kanske inte helt osannolikt att det finns fler exempel på böner liknande de ovan nämnda från olika delar av världen.

Därför vänder jag mig nu till mina många läsare, boende runt våra svenska kuster eller i kusttrakter i andra länder.

Vad säger ni som bor i USA?. I Australien?. Brasilien? Argentina?. Frankrike? Italien? Spanien? Eller något annat land som finns i representerat i min utskickslista...

Känner du till någon liknande bön? Skriv och skicka i ett mejl till kalle@bjarenet.com

Vill vi ge oss ut i världen

hittar vi många exempel på kustbefolkningens inställning beträffande fartygsförlysningar på den egna kusten. Vi finner exemplen i såväl litteraturen som filmen. På filmens område kan vi ta ett klassiskt exempel: Den roliga filmen "Massor av whisky". (Du som sett filmen håller nog med...)

Handlingen utspelas på ön Barra i Yttre Hebriderna utanför Skottlands kust. 2:a världskriget har brutit ut och ön blir isolerad. Det innebär, att man blir utan whisky!! Stor katastrof (för öns manliga befolkning...)

Det är då S.S. Cabinet Minister går på grund på öns klippiga kust. I fartygets lastrum finns 50 000 flaskor scotsk whisky....!! (I vissa källor anges att det rörde sig om 50 000 **lådor** med whisky, men det låter väl i mastigaste laget....!? Eller??

I filmen skildras att budet om den strandade whisky-båten når öns befolkning mitt under gudstjänsten en söndag. Ryktet går som en löpeld bland männen i kyrkbänkarna. Plötsligt får nu den ene efter den andre "behov" av att gå ut ur kyrkan. Efter en stund är det bara kvinnorna kvar i bänkarna...Männen finns på klipporna där fartyget förlist.

Filmerna hade premiär 1949. I Sverige 1950.

I väntan på ditt brev med exempel på böner om att "bli välsignad med vrak" kan vi lyfta fram det mest dramatiska dygnet i vår egen "förlysningshistoria".

Det dygnet skulle Torekovsborna aldrig glömma.

12 maj 1882. Den dagen – rättare sagt det dygnet – skulle ingen som då var med glömma.

Denna dag och denna natt då fem fartyg förliste vid Torekov.

Stora räddningsinsatser gjordes från torekovsbornas sida. Trots detta kunde man inte förhindra att människoliv gick till spillo. Det drabbade även räddningsmanskapat.

Dramat

Bl.a. dessa fyra fartyg var på väg söderut i Kattegat: märsssegelskonerten *Castilian* av Mollösund, skonertskeppet *Carl Enoch* av Simrishamn, märsssegelskonerten *George Washington* av Tönsberg samt den tyska briggen Hermann av Stettin.

Klockan nio på kvällen den 11 maj passerade *Castilian* Anholts fyrskepp utanför den halländska kusten. En timme senare passerade Hermann och vid midnatt Georg Washington, som skulle in i Stora Bält.

Inget av fartygen kunde i den hårda sydvästliga vinden ligga tillräckligt högt för att nå vare sig Öresund eller Stora Bält. Därför styrde de mot Hallands Väderö för att där söka lä.

Vädret var ännu inte alltför avskräckande. Däremot borde det snabbt fallande barometerståndet ha ingett oro hos befälhavarna.

Mellan midnatt och kl fyra slog (dvs vände) *Castilian* och Hermann och seglade på nordvästliga kurs. De båda andra fortsatte mot sydost.

Vid fyratiden kom regntjocka. Samtidigt ökade vinden kraftigt.

Klockan halv sex på morgonen vände *Carl Enoch* nordväst om Väderön. Vid åttatiden hade även *George Washington* kommit till Väderöns närhet.

Samtidigt kom från Öresund *Dacapo* på väg norrut. Man hade gjort bedömningen att göra en snabb resa upp genom Kattegat.

Vinden når orkanstyrka

Nu ökade vinden ytterligare . Kom upp i orkanstyrka samtidigt som den gick över på väst. Nu utvecklades allt mycket snabbt. Castilian förlorade focken och strax därefter även bl.a. storseglet. Carl Enoch, som liksom Castilian vänt till nordvästlig kurs för att komma undan den svenska kusten, miste också segel. Liknande öde drabbade George Washington. Också nordgående Dacapo fick sina segel sönderslitna i den snabbt ökande vinden. Fartygen sprang dessutom läck, och besättningen på 10 man fick arbeta hårt vid pumparna.

För alla fartygen blev situationen alltmer kritisk. Befälhavarna gjorde nu alla samma bedömning: att söka lä på insidan av Hallands Väderö. Först Carl Enoch, som kastade ankar norr om Vinga Skär.

Det hjälpte inte. I orkanen draggade fartyget och drev in mot land. Där fastnade man på undervattensklipporna utanför Torekovs hamn.

Briggen Hermann sökte lä innanför ön kl två på natten. Ankrade en timma senare vid Vrenen på Väderöns östra sida. Inte heller här kunde man hålla sig kvar. Drev mot land. Efter en tid fastnade dock ankarna ordentligt i botten.

Under tiden kom ytterligare två fartyg in i lä för Väderön: Castilian och George Washington. Trots vardera två ankare kunde de inte förhindra att även de drev in mot kusten. Båda fartygen kastades upp på klipporna vid Ydre Hall, strax söder om Torekovs hamn. Det dröjde inte länge förrän fartygen slagits sönder av de ursinniga vågorna.

Boklådan

Boktitel	Ord. Pris.	Rea-på-rea-pris
Så blev Båstad tennis	225	60
Bilder av ett sekel i Bjäre	Slutsåld	
Vår bjärehistoria i bild	350	70
Bjärebör berättar om Bjäre	Slutsåld	
Strövtåg genom Bjäres historia	330	70
På räls över Hallandsås under 130 år	Slutsåld	
NÄRA HAVET trivs jag bäst	Utkommer snart. Säkra ett ex genom att redan nu beställa. Framöver får du info om tillfällen då du kan hämta beställd bok. Bl.a. vid Öppet Hus.	

Boken utmärkt som gåva

Mina tidigare böcker har uppskattats av såväl företag som föreningar. Man har inköpt ett antal böcker att använda som gåva till anställda resp. medlemmar, bl.a. vid uppvaktningar, avtackningar, gåvor till kunder och andra affärskontakter mm.

Du som är medlem i någon förening få gärna tipsa den person i din förening, som har hand om sådana ärenden.

Samma sak gäller förstås dig som är knuten till något företag med bjäreanknytning.

Företag/föreningar som inköper minst 10 ex. av boken erhåller förstås rabatt.

(Jovisst. Även privatpersoner erhåller denna rabatt vid inköp av minst 10 ex.)

Efter boklådan passar jag på att ta även den andra "lådan", som brukar återkomma i mina Nyhetsbrev:

Språklådan.

Den här gången hämtar vi material från "samspelet" mellan de båda språken svenska och engelska. Det handlar om engelsmannen som vid glada fester ständigt hörde en visa sjungas. Han förstod inte innehållet men skrev upp vistexten – på engelska - så som han tyckte att det lät:

*Hell and gore
Chung hop father Allan, Allan ley
hell and gore
Chung Hop father Allan ley
And then some in the hell and tar
and hell are in the half and four
hell and gore
Chung hop father Allan ley.*

Dagens fråga: Vad heter visan på svenska. Skicka svaret i ett mejl.

"Anläggande af trädansbanor och majsjungande förbjudes"

-Allt anläggande af trädansbanor inom socknen äfwensom majsjungande, för anställande af dans utomhus, förbjudes helt och hållet. Den som upplåter mark för dylika tillställningar är förfallen till 20 kronors böter för hwarje gång sådant sker.

Det här är hämtat från den ordningsstadga som antogs i V.Karups socken 1876. Stadgan reglerade åtskilligt: väghållning, dansnöjen, skjutande vid bröllop och om skallgång.

Angående regler kring dansbanor mm heter det vidare:

- Will någon upplåta lokal för dans inomhus, till hwilken komma andra än de af lokalens egare inbjudna eller andra än de, hwilkas förtäring af lokalens egare bekostas, är han pliktig anmäla detta hos Kommunal-nämndens ordförande, som eger uppdraga åt någon tillsyningsman, hwid tillfället närvara.

Under mina vandringar

längs bjärekusten stöter jag då och då på spåren efter de tångvägar som leder från platser vid stranden, där det var särskilt lämpligt att "vända upp tång". På flera ställen har vår tids vandringsleds-makare använt dessa tångvägar, när man valt väg för leden. Längs dessa tångvägar har tappade tångruskor blivit grogrund för gräs mm. Det har på sina ställen gjort dessa delar av leden mera lätt-vandrade även över klapperstensfälten.

Jag har ju då och då

tagit upp frågan om tångens betydelse för de kustnära lantbrukarna i gångna tider. Tången var eftertraktad. Efter en västlig storm blev det rusning till stranden. Främst till "tånghivorna" (ett lokalt uttal som jag ofta mötte som barn.)

Det gällde att ha regler för tånghämtningen. Det var byn som skötte om detta. Byn utformade såväl regelverket som bestraffningen av dem som bröt mot reglerna. Mera om detta i boken NÄRA HAVET...

I väntan på boken kan vi ta en titt på regelverket i en av våra byar: ÖLLÖV.

Reglerna fanns i byns ordningsstadga.

Ordningsstadga

för tångtäkt inom Öllöfs byalag i Grefvie socken:

1.

Om någon mellan solens nedgång och uppgång vänder upp tång vid den till Öllöf hörande strand eller eljest under samma tid bortför tång, skall bötas för hvarje lass 5 rdr samt den uppvända tången vara förverkad och tillfalla byen gemensamt hvilket äfven är förhållandet med böterna.

2.

Om någon stjåler tång ur bunke, som under loflig tid är uppvend, så skall han därför för hvarje lass böta 10 rdr som tillfaller angifvaren hälften och byen den andra hälften.

3.

Om någon sammankastar tångbunke vid stranden, utan att de med vagn och kreatur sammanföres, så skall sådan tång hvara vilken som helst tillhörighet.

Härtadsrätten sa nej

Ordningsstadgan skickades till häradsrätten för fatstställelse. Rätten ville emellertid inte befatta sig med detta.

Vid tinget 3 maj 1871 anmälde öllövsborna, att tånghämtning skett i strid mot byordningen. De som hade blivit anklagade kunde emellertid hänvisa till häradsrättens tidigare utslag och häradsrätten ogillade därmed åtalet.

Vem får lov att utdöma straff?

I det här fallet tycks det som synes att det blev problem med kompetensfördelningen mellan byn och häradsrätten, när det gäller att utdöma straff.

Jag har ofta funderat över denna kompetensfördelning. Det borde ju ha varit ett ofta förekommande skäl till tvist. Byn, dvs byalaget, skapade ju en mängd regler. Hur var det med byns rätt att utdöma straff för den som bröts mot byns regler? I fallet Öllöv kunde vi ju se, vad tingsrätten tyckte.

Om detta vill jag veta mer. Du som har insikt i detta – skriv några rader om det, så att jag kan bättra på mitt bristfälliga kunnande.

Mer om tången i NÄRA HAVET.

I min kommande bok – *NÄRA HAVET,,trivs jag bäst* – blir det mer tångprat. Tången utgör en viktig del av vår jordbrukshistoria. Många platser längs våra stränder har fått sina namn genom att de var lämpliga platser för att vända upp tång. Jag har redan nämnt det lokala uttrycket "tånghiva". I svenska Akademiens ordlista kan jag läsa under ordet *Ävja* att det betyder "växtrester under vatten. Sörja."

Avslutningsvis

Har du någon i din bekantskapskrets som du tror vill få mina Nyhetsbrev – tipsa gärna. Allt jag behöver är en e-postadress. Gärna även namnet.

Kalle

Kalle Eriksson

Hallavaravägen 102 – 26991 - Båstad - kalle@bjarenet.com - 0431-365 332